

## چکیده

در گفتمان قضایی شهید آیت الله رئیسی، فسادزدایی یکی از ارکان اساسی حکمرانی عادلانه به شمار می رود که از طریق برخورد قاطع با متخلفان، شفافیت و توسعه نظارت های ساختاری دنبال می شود؛ این پژوهش با هدف واکاوی گفتمان فسادزدایی در حکمرانی قضایی مکتب رئیسی با رویکرد کیفی و روش تحلیل مضمون انجام شده است. داده های پژوهش از ۱۷ سخنرانی شهید رئیسی در دوران ریاست بر قوه قضائیه (۱۳۹۸-۱۳۹۹) استخراج شده است. این داده ها در سه سطح مضمون های پایه، سازمان دهنده و فراگیر تحلیل شده است. تحلیل جدول نشان می دهد که از ۱۴ مضمون پایه، بیشترین تعداد (۵ مورد) به مبارزه با فساد درون سازمانی و برخورد قاطع با متخلفان مربوط است که در قالب ۳ مضمون سازمان دهنده دسته بندی شده است و در نهایت، مضمون فراگیر «مبارزه نظام مند با فساد در دستگاه قضایی» را شکل داده است؛ همچنین، ۴ مضمون پایه مرتبط با سلامت و کارآمدی دستگاه قضایی در قالب ۲ مضمون سازمان دهنده قرار گرفته، و به مضمون فراگیر «ضرورت سلامت و کارآمدی دستگاه قضایی» منتهی شده است. علاوه بر این، ۳ مضمون پایه تحت ۲ مضمون سازمان دهنده به مضمون فراگیر «توسعه و تقویت سازوکارهای نظارتی» مرتبط شده است که بر ارتقای شفافیت و نظارت در دستگاه قضایی تأکید می کند. نتایج نشان می دهد که گفتمان فسادزدایی در حکمرانی قضایی مکتب رئیسی بر سه محور اصلی مبارزه نظام مند با فساد در دستگاه قضایی، ضرورت سلامت و کارآمدی قوه قضائیه و توسعه و تقویت سازوکارهای نظارتی استوار است. این گفتمان از یک سو بر برخورد قاطع با متخلفان و حذف روابط ناسالم و از سوی دیگر بر ایجاد ساختارهای نظارتی و ارتقای شفافیت و پاسخگویی تأکید می کند. در مجموع، فسادزدایی در این مکتب قضایی نه تنها اقدام مقابله ای، بلکه راهبردی کلان برای تحقق عدالت و اعتماد عمومی به شمار می رود.

## ■ واژگان کلیدی

شهید رئیسی، دستگاه قضا، حکمرانی قضایی، مبارزه با فساد، مکتب.

# واکاوی گفتمان فسادزدایی در دستگاه قضا در حکمرانی قضایی مکتب رئیسی

محسن رضایی

استادیار گروه حقوق و جرم شناسی، دانشکده علوم و فنون انتظامی، دانشگاه علوم انتظامی امین، تهران، ایران  
mohsenrezaee3492@gmail.com

## مقدمه

شهید آیت‌الله بهشتی معمار دستگاه قضایی جمهوری اسلامی ایران بود و با اندیشه‌ای بلند و رویکردی تشکیلاتی، این نهاد را بر پایه فقه اسلامی بنیان نهاد. او به‌عنوان فقیهی جامع‌الشرایط، با باور عمیق به نقش دین در حکمرانی و کارآمدی آن در اداره جامعه، دستگاه قضا را در راستای تحقق عدالت اسلامی شکل داد. در حالی که برخی معتقد بودند که حدود، قصاص و تعزیرات اسلامی متعلق به ۱۴۰۰ سال پیش است و در دنیای معاصر کارایی ندارد، شهید بهشتی تأکید می‌کرد که مردم برای تحقق اسلام انقلاب کردند و اجرای احکام اسلامی، تضمین‌کننده امنیت و عدالت در جامعه است.

با گذشت سال‌ها، یکی از چالش‌های اساسی قوه قضائیه، مسئله فساد درون این نهاد بوده است. دستگاه قضا، به‌عنوان متولی اجرای عدالت، اگر خود گرفتار فساد شود، نه تنها کارآمدی خود را از دست می‌دهد، بلکه اعتماد عمومی را نیز خدشه‌دار می‌کند. در مقاطع گوناگون، گزارش‌هایی از تخلفات و فساد برخی مقامات و کارکنان دستگاه قضایی منتشر شده است که نشان از وجود شبکه‌های ناسالم در برخی بخش‌های این نهاد دارد. از سوی دیگر، گسترش فساد در دستگاه‌های دولتی، اقتصادی و اجرایی، بدون دستگاه قضایی سالم و قاطع، امکان برخورد مؤثر را سلب می‌کند؛ بنابراین، سلامت و اصلاح درون‌سازمانی قوه قضائیه، ضرورتی اجتناب‌ناپذیر برای تحقق عدالت اسلامی است.

در این میان، شهید آیت‌الله سید ابراهیم رئیسی، در دوران ریاست خود بر قوه قضائیه، مبارزه‌ای قاطع و بی‌سابقه را علیه فساد درون دستگاه قضا آغاز کرد. ایشان با رویکردی انقلابی و مبتنی بر عدالت، پرونده‌های فساد درون این نهاد را با جدیت پیگیری کرد و حتی مقامات بلندپایه قضایی را که درگیر مفاسد مالی و سوء استفاده از قدرت بودند، بدون اغماض به محاکمه کشاند. نمونه آشکار این اقدامات، برخورد قاطع با اکبر طبری، معاون اجرایی سابق حوزه ریاست قوه قضائیه بود که به دلیل دریافت رشوه‌های کلان و سوء استفاده از جایگاه خود، به مجازات سنگین محکوم شد. این اقدام، پیامی روشن به تمام کارکنان قوه قضائیه و دیگر ارکان حکومتی بود که در مسیر فساد، هیچ فردی از مجازات مصون نخواهد بود.

آیت‌الله رئیسی افزون بر برخوردهای قضایی، ساختارهای نظارتی درون قوه قضائیه

را نیز تقویت کرد تا از تکرار چنین تخلفاتی جلوگیری شود. تأسیس سامانه‌هایی برای گزارش دهی فساد، شفاف‌سازی فرایندهای قضایی، برخورد با مافیای نفوذ در دادگاه‌ها و تسریع در رسیدگی به پرونده‌های مفاسد اقتصادی، از جمله سیاست‌های اجرایی ایشان بود. بررسی‌ها و مطالعات اکتشافی اولیه نشان می‌دهد که مسیر فکری آیت‌الله رئیسی در راستای تحقق قضای اسلامی، نظام منطقی منسجمی دارد که تاکنون کمتر مورد پژوهش و تحلیل دقیق قرار گرفته است. بر همین اساس، مسئله اصلی این پژوهش، بررسی و واکاوی گفتمان فسادزایی در دستگاه قضا بر اساس حکمرانی قضایی شهید رئیسی است. دستاوردهای این پژوهش می‌تواند زمینه‌های مشخصی را برای سیاست‌گذاری و تصمیم‌گیری‌های آینده در راستای تحقق اهداف و آرمان‌های قضای اسلامی بر مبنای اندیشه‌های ایشان فراهم آورد.

## مبانی نظری

فسادزایی از دستگاه قضایی یکی از الزامات اساسی در حکمرانی مطلوب و عدالت‌محور به‌شمار می‌رود. دستگاه قضا به‌عنوان رکن اساسی اجرای عدالت، نقش تعیین‌کننده‌ای در تأمین امنیت حقوقی و اجتماعی جامعه دارد. از این‌رو، مبارزه با فساد درون این نهاد، نه تنها به ارتقای مشروعیت و کارآمدی آن منجر می‌شود، بلکه اعتماد عمومی به عدالت و قانون را نیز تقویت می‌کند.

در گفتمان حکمرانی قضایی مکتب سید ابراهیم رئیسی، فسادزایی به‌عنوان یکی از اولویت‌های اصلی قوه قضائیه مطرح شده است. در این راستا، لزوم برخورد قاطع با تخلفات درون‌سازمانی، همکاری تمام افراد درگیر در پرونده‌های قضایی برای مبارزه با فساد، و رویارویی با هرگونه رابطه ناسالم و نفوذ در مجموعه قضایی کشور از جمله راهبردهای کلیدی به‌شمار می‌رود.

همچنین توجه به اصولی همچون نبود تفاوت میان قاضی و کارمند در رویارویی با تخلفات، اجرای دقیق نظام تشویق و تنبیه و فعال‌سازی بیشتر نهادهای نظارتی داخلی، از جمله اقدامات ضروری برای تحقق اهداف فسادزایی به‌شمار می‌رود. علاوه بر این، برچیدن بساط ارتباطات ناسالم میان وکیل، کارشناس و دیگر افراد ذی‌نفع در پرونده‌های قضایی، یکی دیگر از الزامات اساسی در راستای سالم‌سازی نظام قضایی کشور است.

در مجموع، اتخاذ راهکارهای قاطع و کارآمد در رویارویی با فساد در دستگاه قضایی، نه تنها سبب ارتقای سلامت و شفافیت در این نهاد خواهد شد، بلکه به تحکیم جایگاه آن در تأمین عدالت و حقوق شهروندان نیز کمک شایانی خواهد کرد.

## لزوم مبارزه قاطع با فساد در دستگاه قضایی

مقام معظم رهبری (مدظله العالی) در زمینه دستگاه قضایی بر سلامت و کارآمدی قوه قضائیه تأکید دارند و بر همین مبنا باید این دو مقوله همواره در همه امور، نصب العین مسئولان قضایی، قضات شریف و کارکنان محترم باشد تا ان شاء الله رضایتمندی مردم و در پی آن، رضایت خداوند متعال را به دنبال داشته باشد (بیانات در جلسه مسئولان عالی قضایی در تاریخ ۱۳۹۸/۲/۳۰). تداوم سلامت و حفظ سلامت مجموعه قضایی بسیار مهم است. حفظ سلامت و مقابله با هرگونه رابطه ناسالم و نفوذ در همه جا مورد تأکید و در دیوان عالی کشور به صورت مضاعف مورد تأکید است. البته قضات برجسته و صاحب تجربه، خود این نظر را دارند و بنده هم به عنوان یک عضو از خانواده بزرگ دستگاه قضایی تأکید می‌کنم که حفظ سلامت امری بسیار مهم و رکنی است که می‌تواند صحت عمل را در مجموعه قضایی کشور تضمین کند (بیانات در مراسم تکریم و معارفه روسای قدیم و جدید دیوان عالی کشور در تاریخ ۱۳۹۸/۲/۷). یکی از مهم‌ترین و محوری‌ترین توصیه‌های مقام معظم رهبری به مسئولان قضایی، برخورد با فساد در درون قوه قضائیه است. ایشان صریح، روشن و مؤکد بر این مسئله تأکید کردند. دستگاه قضایی که در جایگاه فسادزدایی قرار دارد نباید خودش منشأ فساد باشد (بیانات در جمع قضات و کارکنان دادگستری استان مرکزی در تاریخ ۱۳۹۸/۴/۱۹)؛ لذا در این زمینه توجه به موارد ذیل لازم است:

### ۱. ضرورت برخورد با تخلفات درون دستگاهی

برخورد با تخلفات درون دستگاهی ضرورت دارد. برخورد عبرت‌آموز با تخلف قاضی و کارمند دادگستری را باعث تقویت دستگاه قضایی می‌دانم (بیانات در دیدار با قضات و کارکنان دادگستری استان آذربایجان شرقی در تاریخ ۹۸/۹/۹). رسیدگی به حقوق مردم، دعاوی، جرایم و اعمال مجازات‌ها کاری سخت و خطیر است. تشخیص درست حکم، تناسب بین حکم و موضوع و تصمیم درست بر مبنای آن بسیار اهمیت دارد و در کنار

آن‌ها باید از تخصص و تبحر دیگران نیز بهره گرفت. قلمی که در دست شماسست کارها می‌کند، هر گونه روابط ناسالم درون مجموعه قضایی به اعتبار، تلاش و آرای صادره ضربه می‌زند و باید مضر تلقی شده و با آن برخورد کرد (بیانات در جلسه هیأت عمومی دیوان عدالت اداری در تاریخ ۹۹/۵/۸). همه قضات و کارکنان باید مدعی فساد و ناهنجاری باشند. حساسیت نباید کم شود. هر رابطه‌ای که زمینه ارتباطات ناسالم را فراهم کند، باید از بین برود و هیچ‌گونه نبود سلامت در دستگاه قضایی پذیرفته نیست. باید نسبت به موارد تخلف برخورد لازم صورت گیرد و نوعی از اطلاع‌رسانی نیز انجام شود، به نحوی که تخلف یک فرد به نام کل مجموعه تمام نشود. ما باید هزینه‌های اجتماعی را به سرمایه‌های اجتماعی تبدیل کنیم (بیانات در نشست روسای کل دادگستری و دادستان‌ها در تاریخ ۱۳۹۸/۲/۵).

۱۳

## ۲. مساعدت و همکاری همه افراد درگیر در پرونده‌های قضایی در مبارزه با فساد

### درون قوه قضائیه

مبارزه با فساد درون قوه‌ای از موارد اولویت‌دار ماست. ما بر این قضیه تأکید داریم که حتماً مبارزه با فساد به عنوان یک موضوع بسیار مهم در دستور کار قوه قضائیه قرار گیرد؛ البته قبلاً هم کارهایی شده، اما کافی نبوده. در این راه هم باید همه دستگاه‌ها مساعدت و همکاری داشته باشند (بیانات در مصاحبه با پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر حفظ و نشر آثار حضرت آیت‌الله العظمی خامنه‌ای (مدظله‌العالی) در تاریخ ۱۳۹۸/۴/۲). مبارزه با فساد در قوه قضائیه از تأکیدات رهبر معظم انقلاب و دغدغه همه مسئولان قضایی است. فساد در درون قوه قضائیه به هیچ وجه قابل تحمل نیست و اولین مدعی مبارزه با فساد نیز خود قضات شریف و مسئولان قضایی هستند. قاضی، وکیل، کارشناس، ضابط و همه افراد درگیر در پرونده‌های قضایی مشمول امر خطیر مبارزه با فساد هستند. در این راستا با همکاری همه بخش‌های نظارتی داخل قوه قضائیه مانند مرکز حفاظت اطلاعات و دادسرای انتظامی قضات و همچنین بخش‌های بیرونی از جمله نیروی انتظامی، دستگاه‌های امنیتی و... کمیته‌ای فعال خواهد شد. در این مسیر، باید شاهد همکاری فعال همه بخش‌های مرتبط با پرونده‌ها از جمله کانون وکلا، کانون کارشناسان رسمی دادگستری، مرکز مشاوران قوه قضائیه و سایر بخش‌ها باشیم. می‌خواهیم واقعاً همه حس مبارزه با

فساد را داشته باشند و هیچ کس در این میدان، غایب نباشد. کمیته مذکور با حضور همه بخش‌ها تشکیل خواهد شد تا موضوع فساد را مجدانه دنبال کنند و مردم هم مطمئن باشند که در برخورد با فساد داخل قوه قضائیه هیچ رحمی نخواهیم داشت (بیانات در جلسه مسئولان عالی قضایی در تاریخ ۱۳۹۸/۴/۱۲). اولویت ما برخورد با تخلفات قضات و کارکنان دستگاه قضا است. به تعبیر رهبر انقلاب با دستمال کثیف نمی‌شود شیشه را پاک کرد. باید اول دستمال را تمیز کرد تا بتوان آلودگی‌ها را پاک کرد. برای مبارزه با آلودگی‌ها، سلامت دستگاه قضایی بسیار مهم و ضروری است و برنامه ما مبارزه با هرگونه روابط ناسالم است. هر رابطه ناسالمی برای دستگاه قضایی مضر است. کارمند یا قاضی هم برای ما تفاوتی نمی‌کند. اگر روابط ناسالم موجب تضییع حقوق مردم باشد و زمینه ظلم را فراهم کند یا باعث اجحاف به مردم باشد، برای دستگاه قضا مضر است؛ لذا ما سازمان‌های صیانتی، مراقبتی و نظارتی را در دستگاه قضا فعال کرده‌ایم تا با همه قدرت در مقابل فساد بایستند و با موارد فساد برخورد کنند. ما در مبارزه با فساد و روابط ناسالم در درون دستگاه قضا تردید نداریم و معتقدیم این مبارزه می‌تواند زمینه اصلاح امور اجتماعی را فراهم کند (بیانات در مصاحبه با پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر حفظ و نشر آثار حضرت آیت‌الله‌العظمی خامنه‌ای (مدظله‌العالی) در تاریخ ۱۳۹۸/۴/۲).

### ۳. رسیدگی به تخلفات قضات

ما در دستگاه قضایی سازمان‌های مختلفی از جمله حفاظت اطلاعات دادسرای انتظامی قضات دیوان عالی کشور و دادستان قضایی را بنا به موارد گوناگون برای رسیدگی به تخلفات پیش‌بینی کرده‌ایم. اگر دستگاه‌های ناظر متوجه تخلف شوند در بخش انتظامی و اگر فساد نیز رخ داده باشد در بخش کیفری رسیدگی خواهیم کرد (سخنرانی در همایش سراسری روحانیون شاغل در سپاه پاسداران در تاریخ ۱۳۹۴/۳/۲۵).

### ۴. نبود تفاوت میان قاضی و کارمند در برخورد

در برخورد با قضات شاید همه موارد برخورد هم اعلامی نباشد، اما قطعاً اقدامی است و اگر یک قاضی تخلف بکند قطعاً با وی برخورد خواهد شد و در این زمینه هیچ تفاوتی میان قاضی و یا یک کارمند وجود ندارد (سخنرانی در همایش سراسری روحانیون شاغل در سپاه پاسداران در تاریخ ۱۳۹۴/۳/۲۵). ما طی ماه‌های اخیر، تعدادی از قضات را از

خدمت منفصل کردیم و شخصاً نیز در چند دادگاه عالی مربوط به صلاحیت قضات حضور یافتیم تا از نزدیک در جریان کار باشم (بیانات در دیدار رئیس و اعضای کمیسیون اصل ۹۰ مجلس شورای اسلامی در تاریخ ۱۳۹۸/۳/۲۹).

#### ۵. رویارویی با هرگونه رابطه ناسالم و نفوذ در مجموعه قضایی کشور

هیچ کس در داخل قوه قضائیه نباید هیچ گونه کاستی را تحمل کند. همه باید دستگاه قضایی را مثل خانه خود بدانیم. در میان قضات پرکار، متدین و پرتلاش اگر یک فرد ناپاک هم باشد، سلامت کل مجموعه را به خطر می اندازد و سرمایه اجتماعی را تهدید می کند (سخنرانی در همایش سراسری قوه قضائیه، ۱۳۹۸/۴/۴). در این راستا اولین مدعیان مبارزه با فساد در قوه قضائیه قضات شریف و کارکنان سختکوش هستند. نباید اجازه دهیم چند قاضی، کارمند، وکیل، ضابط و کارشناس ناسالم، صفحه سفید خدمات گسترده قضات و کارکنان خدوم دستگاه قضایی را مخدوش کنند و مردم را نسبت به قوه قضائیه بدبین سازند (سخنرانی در جمع قضات و کارکنان دادگستری استان خراسان رضوی در تاریخ ۱۳۹۸/۵/۳).

#### ۶. برچیدن بساط ارتباطات ناسالم وکیل، کارشناس و اطراف پرونده

نظریه بساط ارتباطات ناسالم وکیل، کارشناس و اطراف پرونده باید جمع شود. روابط ناسالم مطلقاً ممنوع است و باید ررسای دادگستری ها این موضوع را مدیریت کنند تا روابط، چارچوب دار باشد؛ همچنین ضابط مطلقاً حق ندارد در دستورات قضایی و امر قضایی دخالت کند و صرفاً باید در چارچوب قانون به انجام وظیفه بپردازد (سخنرانی همایش سراسری قوه قضائیه در تاریخ ۱۳۹۸/۴/۴).

#### ۷. ضرورت اجرای دقیق نظام تشویق و تنبیه در قوه قضائیه

واقعاً قضات شجاع باید مورد حمایت جدی باشند و با تشویق این قبیل قضات، روحیه ضد فساد و انقلابی را باید در دستگاه قضایی تقویت کنیم (بیانات در نشست رؤسای کل دادگستری و دادستان ها در تاریخ ۱۳۹۸/۲/۵).

#### ۸. فعال تر شدن بخش های گوناگون نظارتی در داخل دستگاه قضایی

آمار فساد در دستگاه قضایی نسبت به دیگر مجموعه ها، آمار زیادی نیست و حتی

درباره تخلفات قضات، دادستان انتظامی قضات چندی پیش در جلسه مسئولان عالی قوه قضائیه، عدد یک درصد را اعلام کرد؛ اما یک درصد هم برای مجموعه ما زیاد است. همین پرونده‌ای که الان در خبرها مطرح است و متهم آن محاکمه می‌شود. این پرونده یک روند نیست؛ بلکه یک استثناست. ما قضات پاک و سالم زیادی داریم. در دیوان عالی کشور قاضی داریم که همین الان اجازه‌نشین است و از این موارد در دیگر مراجع قضایی هم کم نیستند. در بدنه دستگاه قضایی، قضات پاک، متدین، پرکار و مخلص بسیار داریم که در جای جای کشور تلاش می‌کنند و قاطبه قضات اینگونه هستند. از آن ابتدا که بنده مسئولیت دستگاه قضایی را به عهده گرفتم، هر پرونده‌ای مربوط به درون دستگاه قضایی بود، تأکید کردم که دنبال شود. حفاظت اطلاعات قوه قضائیه در این رابطه نظارت درونی دارد و تأکید کرده‌ایم که باید فعال باشد. تأکید کرده‌ایم نظارت قضایی در درون دستگاه قضایی مثل نظارت دیوان عالی کشور، نظارت دادستانی کل کشور در امور دادرها به صورت فعال عمل کنند و دادرای انتظامی قضات، ارزشیابی را به صورت فعال دنبال نماید. فعال بودن این عزیزان در بخش‌های مختلف نظارتی در داخل دستگاه قضایی، برای صیانت از مجموعه، حفظ اشخاص و حفظ آرا و تصمیمات است (بیانات در گفت‌وگوی تلویزیونی شبکه یک سیما در تاریخ ۱۳۹۹/۴/۲).

#### ۹. برخورد با کارکنان متخلف نقطه قوت دستگاه قضایی

مجموعه قضایی وقتی با چند شخص نادرست به خاطر نادرستی آن‌ها برخورد می‌کند، نشانه ضعف نیست بلکه این نقطه قوت دستگاه قضایی است. مدعی سلامت دستگاه قضایی، همکاران ما هستند که نمی‌خواهند اجازه دهند این تلاش شبانه‌روزی قضات که خود را از بسیاری از مواهب به طور اختیاری محروم کرده‌اند تا شأنشان خدشه نبیند و تیغشان بزان و قلمشان روان باشد (بیانات در جمع قضات محاکم دادگستری کل استان تهران در تاریخ ۱۳۹۸/۶/۱۰). هر مسئولی، فارغ از دوران مسئولیتش در هر زمان که ثابت شد اقدامش سبب ایراد خسارت به مردم شده است باید پاسخگو باشد و در این زمینه نباید صرفاً محدود به دوران مسئولیت فرد باشیم (بیانات در دیدار نمایندگان تشکل‌های دانشجویی سراسر کشور در تاریخ ۱۳۹۸/۲/۲۵).



## ۱۰. وضعیت قرمز برای فعالیت‌های ناسالم در قوه قضائیه

برخورد با افراد فاسد در مجموعه مرتب‌ترین با دستگاه قضا ضروری است. مفسدین باید بدانند که وضعیت برای هرگونه فعالیت ناسالم در قوه قضائیه قرمز است. ما اجازه نمی‌دهیم چهره دستگاه کارآمدی که قضات آن بعضاً به‌صورت شبانه‌روزی در آن مشغول خدمت هستند و با اجاره‌نشینی و سختی زندگی خود را می‌گذرانند، با این نوع اقدامات موردی به‌گونه دیگری نشان داده شود (بیانات در شورای عالی قوه قضائیه در تاریخ ۱۳۹۹/۹/۳)

## روش پژوهش

این مقاله با رویکرد کیفی و روش تحلیل مضمون و با استناد به ۱۰ سخنرانی حضرت آیت‌الله رئیسی در دوران ریاست بر قوه قضائیه، طی سال‌های ۱۳۹۸ تا ۱۳۹۹ تدوین شده است. محتوای این سخنرانی‌ها، که در جلسات شورای عالی قوه قضائیه، دیدار با قضات، شورای عالی قضایی، گفتگوی ویژه خبری، نشست با مقامات قضایی و... ایراد شده است، مورد تحلیل قرار گرفته، و بر اساس روش تحلیل مضمون بررسی شده است. این پژوهش تلاش می‌کند تا با استخراج مضمون‌های کلیدی از این بیانات، رویکردهای ایشان در فسادزدایی در دستگاه قضا را تبیین کند. داده‌ها از سخنرانی‌های شهید آیت‌الله رئیسی گردآوری و در سه سطح مضمون‌های پایه، سازمان‌دهنده و فراگیر دسته‌بندی شد تا چارچوبی مفهومی از راهبردهای مورد تأکید ایشان ارائه شود. این روش امکان درک عمیق‌تری از الگوی حکمرانی قضایی شهید رئیسی را فراهم ساخته است.

## تحلیل داده‌ها

در این بخش، داده‌های به‌دست‌آمده از تحلیل محتوای سخنرانی‌های شهید آیت‌الله رئیسی در دوران ریاست بر قوه قضائیه مورد بررسی و تجزیه و تحلیل قرار می‌گیرد. این داده‌ها شامل بیانات مرتبط با فسادزدایی و راهکارهای پیشنهادی برای بهبود حکمرانی قضایی است. تحلیل مضمون این بیانات، مضمون‌های کلیدی را شناسایی و در قالب مضمون‌های پایه، سازمان‌دهنده و فراگیر طبقه‌بندی می‌کند. این فرایند، امکان استخراج چارچوبی مفهومی از دیدگاه‌های ایشان در راستای فسادزدایی در دستگاه قضا را فراهم، و به درک دقیق‌تر از سیاست‌های اجرایی و چالش‌های موجود در فسادزدایی در دستگاه

قضا کمک می‌کند. داده‌ها به‌صورت توصیفی و تحلیلی ارائه، و تلاش شده است تا از رویکردهای قوه قضائیه در دوران شهید رئیسی در فسادزدایی در دستگاه قضا تصویری جامع ارائه شود.

#### جدول ۱. شناسه‌های اولیه بیانات آیت‌الله شهید رئیسی در فسادزدایی در قوه قضائیه

| ردیف | متن                                                                                                                                                                                                                                                                 | تاریخ و مکان                                                                                | مضمون اولیه                                      |
|------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------|
| ۱    | مقام معظم رهبری دربارهٔ دستگاه قضایی بر سلامت و کارآمدی قوه قضائیه تأکید دارند و بر این مبنا باید این دو مقوله همواره در همه امور، نصب‌العین مسئولان قضایی، قضات شریف و کارکنان محترم باشد تا رضایتمندی مردم و در پی آن، رضایت خداوند متعال را به‌دنبال داشته باشد. | ۱۳۹۸/۰۲/۳۰ - جلسه مسئولان عالی قضایی                                                        | تأکید بر لزوم سلامت و کارآمدی دستگاه قضایی       |
| ۲    | تداوم سلامت و حفظ سلامت مجموعه قضایی بسیار مهم است و باید از هرگونه رابطه ناسالم جلوگیری شود.                                                                                                                                                                       | ۱۳۹۸/۰۲/۰۷ - مراسم تکریم و معارفه رؤسای دیوان عالی کشور                                     | اهمیت حفظ سلامت قضایی و رویارویی با روابط ناسالم |
| ۳    | مبارزه با فساد در درون قوه قضائیه بسیار مهم است. دستگاه قضایی نباید خودش منبع فساد باشد.                                                                                                                                                                            | ۱۳۹۸/۰۴/۱۹ - جمع قضات و کارکنان دادگستری استان مرکزی                                        | مبارزه با فساد در درون قوه قضائیه                |
| ۴    | برخورد با تخلفات درون دستگاهی ضرورت دارد. برخورد عبرت‌آموز با تخلف قاضی و کارمند دادگستری باعث تقویت دستگاه قضایی می‌شود.                                                                                                                                           | ۱۳۹۸/۰۹/۰۹ - دیدار با قضات و کارکنان دادگستری استان آذربایجان شرقی                          | ضرورت برخورد با تخلفات درون دستگاه قضایی         |
| ۵    | مبارزه با فساد باید با همکاری همه دستگاه‌ها و بخش‌ها انجام شود.                                                                                                                                                                                                     | ۱۳۹۸/۰۴/۰۲ - مصاحبه با پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر حفظ و نشر آثار حضرت آیت‌الله العظمی خامنه‌ای | همکاری برای مبارزه با فساد                       |
| ۶    | هرگونه رابطه ناسالم در دستگاه قضایی باید از بین برود و هیچ‌گونه عدم سلامت پذیرفته نیست.                                                                                                                                                                             | ۱۳۹۸/۰۲/۰۵ - نشست رؤسای کل دادگستری و دادستان‌ها                                            | ضرورت برخورد با فساد و روابط ناسالم              |
| ۷    | سازمان‌های مختلفی برای رسیدگی به تخلفات قضات پیش‌بینی شده است.                                                                                                                                                                                                      | ۱۳۹۴/۰۳/۲۵ - همایش سراسری روحانیون شاغل در سپاه پاسداران                                    | پیش‌بینی سازمان‌ها برای رسیدگی به تخلفات قضات    |
| ۸    | هیچ تفاوتی میان قاضی و کارمند در برخورد با تخلفات وجود ندارد.                                                                                                                                                                                                       | ۱۳۹۴/۰۳/۲۵ - همایش سراسری روحانیون شاغل در سپاه پاسداران                                    | نبود تفاوت در برخورد با تخلفات قضات و کارمندان   |

| ردیف | متن                                                                                                              | تاریخ و مکان                                        | مضمون اولیه                                     |
|------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------|-------------------------------------------------|
| ۹    | هیچ کس نباید کاستی‌ها را در داخل قوه قضائیه تحمل کند. قضات شریف باید اولین مدعیان مبارزه با فساد باشند.          | ۱۳۹۸/۰۴/۰۴ - همایش سراسری قوه قضائیه                | رویارویی با فساد و نفوذ در قوه قضائیه           |
| ۱۰   | برچیدن روابط ناسالم میان وکیل، کارشناس و اطراف پرونده ضروری است.                                                 | ۱۳۹۸/۰۴/۰۴ - همایش سراسری قوه قضائیه                | رویارویی با روابط ناسالم در پرونده‌ها           |
| ۱۱   | اجرای دقیق نظام تشویق و تنبیه در قوه قضائیه ضروری است.                                                           | ۱۳۹۸/۰۲/۰۵ - نشست رؤسای کل دادگستری و دادستان‌ها    | ضرورت اجرای نظام تشویق و تنبیه                  |
| ۱۲   | آمار فساد در دستگاه قضایی نسبت به دیگر مجموعه‌ها زیاد نیست، اما حتی یک درصد هم زیاد است و باید با آن مقابله شود. | ۱۳۹۹/۰۴/۰۲ - گفت‌وگوی تلویزیونی شبکه یک سیما        | فعال‌تر شدن نظارت‌ها در دستگاه قضایی            |
| ۱۳   | برخورد با کارکنان متخلف نشانه ضعف نیست، بلکه نقطه قوت دستگاه قضایی است.                                          | ۱۳۹۸/۰۶/۱۰ - جمع قضات محاکم دادگستری کل استان تهران | اهمیت برخورد با کارکنان متخلف در دستگاه قضایی   |
| ۱۴   | برخورد با افراد فاسد در مجموعه قضایی ضروری است و وضعیت برای هرگونه فعالیت ناسالم «قرمز» است.                     | ۱۳۹۹/۰۹/۰۳ - شورای عالی قوه قضائیه                  | وضعیت قرمز برای فعالیت‌های ناسالم در قوه قضائیه |

بیانات آیت‌الله سید ابراهیم رئیسی درباره فسادزایی در قوه قضائیه بر مجموعه‌ای از اصول بنیادین و سیاست‌های اجرایی استوار است که به‌منظور تحقق سلامت، کارآمدی و عدالت در دستگاه قضا مورد تأکید قرار گرفته است. این اصول، که بر مبنای تجربه مدیریتی و رویکرد اصلاح‌گرایانه ایشان شکل گرفته است در محورهای گوناگونی قابل بررسی است یکی از نخستین و مهم‌ترین محورهای مورد توجه، لزوم سلامت و کارآمدی قوه قضائیه است. در بیانات ایشان، سلامت دستگاه قضایی نه تنها به‌عنوان هدف، بلکه به‌عنوان ضرورت برای جلب رضایت مردم و در نتیجه رضایت الهی مطرح شده است. در همین راستا، ایشان بر پیشگیری از شکل‌گیری روابط ناسالم در درون مجموعه قضایی تأکید کرده، و همواره خواهان پایش مداوم سلامت ساختاری این نهاد بوده‌اند.

مبارزه با فساد درون‌سازمانی، دیگر نکته‌ای است که در سخنان ایشان به دفعات مورد اشاره قرار گرفته است. از دیدگاه آیت‌الله رئیسی، دستگاه قضایی نباید خود به منبع فساد تبدیل شود و با کوچک‌ترین موارد فساد در این نهاد باید به‌شدت برخورد شود. ایشان همچنین بر برخورد قاطع با متخلفان تأکید کرده‌اند، به این معنا که میان

قاضی و کارمند در مواجهه با تخلفات تفاوتی نیست و همه افراد در هر سطح، باید در برابر قانون پاسخگو باشند.

از دیگر موارد کلیدی در بیانات ایشان، لزوم همکاری همه نهادها و بخش‌های مرتبط در مبارزه با فساد است. ایشان بر این باور بودند که مبارزه با فساد مسئولیتی مشترک است و نیازمند هم‌افزایی دستگاه‌های گوناگون برای دستیابی به نتایج مؤثرتر است. در همین راستا، ایجاد و توسعه ساختارهای نظارتی و اصلاح فرایندهای قضایی نیز به‌عنوان یکی از اولویت‌های اجرایی مورد تأکید قرار گرفته است. این مسئله نشان‌دهنده عزم جدی ایشان در ایجاد چارچوب نظارتی منسجم و مؤثر برای جلوگیری از بروز تخلفات درون دستگاه قضایی است.

در کنار این اقدامات، اجرای عدالت بدون تبعیض یکی از اصول مهمی است که همواره در سخنان آیت‌الله رئیسی برجسته بود. بر این اساس، ایشان هرگونه رابطه ناسالم میان وکیل، کارشناس و افراد مرتبط با پرونده‌های قضایی را غیر قابل پذیرش می‌دانستند و خواهان برچیده‌شدن این نوع روابط بودند.

سرانجام، شدت برخورد با فساد و اعلام وضعیت قرمز برای فعالیت‌های ناسالم در قوه قضائیه از دیگر موارد مهم در بیانات ایشان است. آیت‌الله رئیسی معتقد بودند که حتی درصد کمی از فساد در دستگاه قضا نیز غیر قابل قبول است و باید با هرگونه فعالیت ناسالم به‌شدت مقابله شود. این رویکرد قاطعانه نشان از اراده جدی برای سالم‌سازی فضای قضایی کشور و افزایش اعتماد عمومی به این نهاد دارد.

به‌طور کلی، بیانات آیت‌الله شهید سید ابراهیم رئیسی درباره فسادزدایی در قوه قضائیه، بر ایجاد نظام قضایی سالم، شفاف و عاری از فساد تأکید دارد که در آن، عدالت به‌طور یکسان برای همه اجرا شود و هیچ فردی در برابر قانون مصونیت نداشته باشد. این اصول، افزون بر تقویت جایگاه دستگاه قضایی، سبب افزایش اعتماد عمومی به این نهاد و بهبود کارآمدی آن در تحقق عدالت اجتماعی می‌شود.

جدول ۲. تحلیل مضمون بیانات آیت‌الله رئیسی در زمینه فسادزایی در قوه قضائیه

| مضمون‌های پایه                                  | مضمون‌های سازمان‌دهنده            | مضمون‌های فراگیر                        |
|-------------------------------------------------|-----------------------------------|-----------------------------------------|
| تأکید بر لزوم سلامت و کارآمدی دستگاه قضایی      | سلامت و کارآمدی دستگاه قضایی      | ضرورت سلامت و کارآمدی دستگاه قضایی      |
| اهمیت حفظ سلامت قضایی و مقابله با روابط ناسالم  |                                   |                                         |
| مبارزه با فساد در درون قوه قضائیه               | مبارزه با فساد درون‌سازمانی       | مبارزه نظام‌مند با فساد در دستگاه قضایی |
| ضرورت برخورد با تخلفات درون دستگاه قضایی        | برخورد قاطع با متخلفان            |                                         |
| همکاری برای مبارزه با فساد                      | هم‌افزایی نهادی در مقابله با فساد |                                         |
| ضرورت برخورد با فساد و روابط ناسالم             |                                   |                                         |
| پیش‌بینی سازمان‌ها برای رسیدگی به تخلفات قضات   | ایجاد ساختارهای نظارتی            | توسعه و تقویت سازوکارهای نظارتی         |
| نبود تفاوت در برخورد با تخلفات قضات و کارمندان  | عدالت در برخورد با متخلفان        | اجرای عدالت برای همه                    |
| مقابله با فساد و نفوذ در قوه قضائیه             | مقابله با نفوذ و روابط ناسالم     | حذف روابط ناسالم                        |
| مقابله با روابط ناسالم در پرونده‌ها             | اصلاح فرایندهای قضایی             | ضرورت سلامت و کارآمدی دستگاه قضایی      |
| ضرورت اجرای نظام تشویق و تنبیه                  | ارتقای پاسخگویی در قوه قضائیه     | توسعه و تقویت سازوکارهای نظارتی         |
| فعال‌تر شدن نظارت‌ها در دستگاه قضایی            | افزایش شفافیت و نظارت             |                                         |
| اهمیت برخورد با کارکنان متخلف در دستگاه قضایی   | برخورد قاطع با متخلفان            | لزوم شدت مبارزه با فساد در دستگاه قضایی |
| وضعیت قرمز برای فعالیت‌های ناسالم در قوه قضائیه | مقابله شدید با فساد               |                                         |

## تحلیل مضمون بیانات آیت‌الله سید ابراهیم رئیسی در زمینه فسادزایی در

## قوه قضائیه

جدول ۲، تحلیل مضمون بیانات آیت‌الله سید ابراهیم رئیسی در زمینه فسادزایی در قوه قضائیه را در قالب سه سطح از مضمون‌ها شامل مضمون‌های پایه، مضمون‌های

سازمان‌دهنده و مضمون‌های فراگیر ارائه می‌دهد. این تحلیل نشان‌دهنده جهت‌گیری کلی و سیاست‌های مورد تأکید ایشان در راستای سالم‌سازی و ارتقای کارآمدی دستگاه قضایی است.

### ۱. سلامت و کارآمدی دستگاه قضایی

یکی از اصلی‌ترین محورهای مورد تأکید در بیانات آیت‌الله رئیسی، لزوم حفظ سلامت و کارآمدی دستگاه قضایی است. این کار شامل ضرورت مقابله با روابط ناسالم و جلوگیری از نفوذ عوامل فساد در ساختار قوه قضائیه می‌شود. مضمون‌های پایه‌ای مانند «تأکید بر سلامت قضایی»، «مقابله با روابط ناسالم» و «اصلاح فرایندهای قضایی»، در این راستا به مضمون‌های سازمان‌دهنده‌ای همچون «سلامت و کارآمدی دستگاه قضایی» و «اصلاح فرایندهای قضایی» متصل می‌شود و سرانجام، مضمون فراگیر «ضرورت سلامت و کارآمدی دستگاه قضایی» را شکل می‌دهد.

### ۲. مبارزه نظام‌مند با فساد در دستگاه قضایی

بخش دیگری از مضمون‌ها، بر ضرورت مبارزه درون‌سازمانی با فساد و برخورد قاطع با تخلفات متمرکز است. در این چارچوب، مضمون‌های پایه‌ای مانند «مبارزه با فساد در درون قوه قضائیه»، «ضرورت برخورد با تخلفات درون دستگاه قضایی» و «همکاری برای مبارزه با فساد» به مضمون‌های سازمان‌دهنده‌ای همچون «مبارزه با فساد درون‌سازمانی»، «برخورد قاطع با متخلفان» و «هم‌افزایی نهادی در مقابله با فساد» منتهی شده است که در نهایت، مضمون فراگیر «مبارزه نظام‌مند با فساد در دستگاه قضایی» را شکل می‌دهد.

### ۳. توسعه و تقویت سازوکارهای نظارتی

یکی از مهم‌ترین اقدامات برای مقابله با فساد، ایجاد ساختارهای نظارتی قوی و کارآمد است. در این راستا، مضمون‌های پایه‌ای همچون «پیش‌بینی سازمان‌ها برای رسیدگی به تخلفات قضات»، «فعال‌ترشدن نظارت‌ها در دستگاه قضایی» و «ضرورت اجرای نظام تشویق و تنبیه» در قالب مضمون‌های سازمان‌دهنده‌ای مانند «ایجاد ساختارهای نظارتی»، «افزایش شفافیت و نظارت» و «ارتقای پاسخگویی در قوه قضائیه» بیان شده است. سرانجام، مضمون فراگیر این بخش «توسعه و تقویت سازوکارهای نظارتی» است که نقش مهمی در پیشگیری و مقابله با تخلفات ایفا می‌کند.

#### ۴. اجرای عدالت برای همه و حذف روابط ناسالم

یکی از اصول بنیادین در بیانات آیت‌الله رئیسی، تأکید بر اجرای عدالت بدون تبعیض است. در این زمینه، مضمون‌های پایه‌ای مانند «عدم تفاوت در برخورد با تخلفات قضات و کارمندان» و «مقابله با روابط ناسالم در پرونده‌ها» به مضمون‌های سازمان‌دهنده‌ای مانند «عدالت در برخورد با متخلفان» و «مقابله با نفوذ و روابط ناسالم» مرتبط شده است و در نهایت، مضمون فراگیر «اجرای عدالت برای همه» را تشکیل داده‌اند.

#### ۵. مقابله شدید با فساد و وضعیت قرمز برای فعالیت‌های ناسالم

سرانجام، تأکید بر شدت مبارزه با فساد و قرارداد فعالیت‌های ناسالم در وضعیت قرمز، نشان از سیاست‌گذاری قاطع برای جلوگیری از هرگونه فساد در دستگاه قضایی دارد. مضمون‌های پایه‌ای همچون «اهمیت برخورد با کارکنان متخلف» و «وضعیت قرمز برای فعالیت‌های ناسالم در قوه قضائیه» در قالب مضمون‌های سازمان‌دهنده‌ای مانند «برخورد قاطع با متخلفان» و «مقابله شدید با فساد» مطرح شده است که در مجموع، مضمون فراگیر «لزوم شدت مبارزه با فساد در دستگاه قضایی» را شکل داده است. بیانات آیت‌الله سید ابراهیم رئیسی در حوزه فسادزدایی، بر محورهای کلیدی مانند حفظ سلامت و کارآمدی دستگاه قضایی، مبارزه نظام‌مند با فساد، تقویت سازوکارهای نظارتی، اجرای عدالت بدون تبعیض و مقابله با فعالیت‌های ناسالم متمرکز است. این جهت‌گیری‌ها نشان‌دهنده رویکرد جامع و قاطع برای سالم‌سازی قوه قضائیه و ارتقای اعتماد عمومی نسبت به این نهاد کلیدی در نظام حکمرانی کشور است.

#### نتیجه‌گیری

بررسی گفتمان فسادزدایی در حکمرانی قضایی مکتب آیت‌الله شهید سید ابراهیم رئیسی نشان می‌دهد که این رویکرد بر اصولی بنیادین و سیاست‌های اجرایی مشخصی استوار است و هدف اصلی آن، تحقق سلامت، کارآمدی و عدالت در دستگاه قضا است. نتایج پژوهش نشان می‌دهد که فسادزدایی در این گفتمان نه تنها اقدام مقابله‌ای، بلکه راهبرد کلان برای تحقق عدالت و افزایش اعتماد عمومی به قوه قضائیه به‌شمار می‌رود. سه محور اصلی این گفتمان عبارت است از: مبارزه نظام‌مند با فساد در دستگاه قضایی، ضرورت سلامت و کارآمدی قوه قضائیه و توسعه و تقویت سازوکارهای نظارتی. این محورها

نشان می‌دهد که فسادزدایی در قوه قضائیه مستلزم اقداماتی چندجانبه از جمله برخورد قاطع با متخلفان، حذف روابط ناسالم، ارتقای شفافیت، اصلاح فرایندهای قضایی و ایجاد ساختارهای نظارتی کارآمد است. بر این اساس، آیت‌الله رئیسی بر لزوم برخورد بی‌تعارف با تخلفات، اجرای عدالت بدون تبعیض و تقویت نظارت‌های سازمان‌یافته تأکید داشتند. تحلیل مضمون‌های بیانات ایشان حاکی است که سلامت دستگاه قضایی یکی از الزامات اصلی در تحقق عدالت است و مبارزه با فساد باید به‌عنوان فرایند مستمر و نظام‌مند در دستور کار قرار گیرد. در این راستا، ایشان ضمن شناسایی آسیب‌ها، بر ایجاد سازوکارهای پیشگیرانه، برخورد قاطع با متخلفان و هم‌افزایی نهادهای نظارتی تأکید داشتند. افزون بر این، تأکید بر شفافیت و پاسخگویی به‌عنوان یکی از اصول اساسی حکمرانی قضایی در مکتب شهید رئیسی، نشان از اراده جدی در راستای اصلاحات ساختاری و بهبود عملکرد دستگاه قضا دارد.

سرانجام، گفتمان فسادزدایی در حکمرانی قضایی مکتب شهید رئیسی، ضمن ارائه راهکارهای عملی برای کاهش تخلفات درون‌سازمانی، به‌دنبال ایجاد نظامی است که در آن عدالت برای همه به‌صورت یکسان اجرا شود. چنین رویکردی می‌تواند زمینه‌ساز افزایش اعتماد عمومی، ارتقای کارآمدی نظام قضایی و تحقق حکمرانی عادلانه در کشور باشد.



## منابع

۱. رئیسی، سید ابراهیم (۱۳۹۴/۳/۲۵). سخنرانی در همایش سراسری روحانیون شاغل در سپاه پاسداران.
۲. رئیسی، سید ابراهیم (۱۳۹۸/۲/۵). بیانات در نشست رؤسای کل دادگستری و دادستان‌ها.
۳. رئیسی، سید ابراهیم (۱۳۹۸/۲/۷). بیانات در مراسم تکریم و معارفه رؤسای قدیم و جدید دیوان عالی کشور.
۴. رئیسی، سید ابراهیم (۱۳۹۸/۲/۲۵). بیانات در دیدار نمایندگان تشکل‌های دانشجویی سراسر کشور.
۵. رئیسی، سید ابراهیم (۱۳۹۸/۲/۳۰). بیانات در جلسه مسئولان عالی قضایی.
۶. رئیسی، سید ابراهیم (۱۳۹۸/۳/۲۹). بیانات در دیدار رئیس و اعضای کمیسیون اصل ۹۰ مجلس شورای اسلامی.
۷. رئیسی، سید ابراهیم (۱۳۹۸/۴/۲). بیانات در مصاحبه با پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر حفظ و نشر آثار حضرت آیت‌الله العظمی خامنه‌ای (مدظله‌العالی).
۸. رئیسی، سید ابراهیم (۱۳۹۸/۴/۴). بیانات در همایش سراسری قوه قضائیه.
۹. رئیسی، سید ابراهیم (۱۳۹۸/۴/۱۲). بیانات در جلسه مسئولان عالی قضایی.
۱۰. رئیسی، سید ابراهیم (۱۳۹۸/۴/۱۹). بیانات در جمع قضات و کارکنان دادگستری استان مرکزی.
۱۱. رئیسی، سید ابراهیم (۱۳۹۸/۵/۳). بیانات در جمع قضات و کارکنان دادگستری استان خراسان رضوی.
۱۲. رئیسی، سید ابراهیم (۱۳۹۸/۶/۱۰). بیانات در جمع قضات محاکم دادگستری کل استان تهران.
۱۳. رئیسی، سید ابراهیم (۱۳۹۸/۹/۹). بیانات در دیدار با قضات و کارکنان دادگستری استان آذربایجان شرقی.
۱۴. رئیسی، سید ابراهیم (۱۳۹۹/۲/۵). بیانات در نشست رؤسای کل دادگستری و دادستان‌ها.
۱۵. رئیسی، سید ابراهیم (۱۳۹۹/۴/۲). بیانات در گفت‌وگوی تلویزیونی شبکه یک سیما.
۱۶. رئیسی، سید ابراهیم (۱۳۹۹/۵/۸). بیانات در جلسه هیئت عمومی دیوان عدالت اداری.
۱۷. رئیسی، سید ابراهیم (۱۳۹۹/۹/۳). بیانات در شورای عالی قوه قضائیه.